

ISSN 2710-3056

Grail of
Science
Periodical scientific journal

No 14-15 May 2022

The issue of journal contains

Proceedings of the III Correspondence
International Scientific and Practical Conference

**SCIENTIFIC RESEARCHES AND METHODS
OF THEIR CARRYING OUT: WORLD
EXPERIENCE AND DOMESTIC REALITIES**

held on May 27th, 2022 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)
LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria)

 OU CI
Open Ukrainian Citation Index

Euro Science Certificate № 22368
dated 16.04.2022

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ УКРАЇНА В ТЕКСТАХ ПРОМОВ УКРАЇНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ (В. Януковича, П. Порошенка, В. Зеленського) Кирилюк О.Л., Лашкіна В.О.	391
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ ПРОСУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ ДИРЕКТОРА З ПЕРСОНАЛУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ Стратюк В.Р.	397
СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ДІАЛОПЧНОГО МОВЛЕННЯ Попель Н.А.	401
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ КОРОНАВІРУСУ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ Мелех Г. Б.	407
ТВОРЧІ МОЖЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ Куконіна Н.А.	411
ЧЕЛОВЕК В КАТАСТРОФЕ: МОДЕЛИ СОЦІАЛЬНОГО ПОВЕДЕННЯ В ХАОТИЧЕСКОМ РЕЖИМЕ Абабина Н. В.	421
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ	
IMPLICIT REFLECTIONS OF RUSSIA-UKRAINE WAR IN ARABIC INTERNET MEMES Kucherenko A.	429
PROBLEMS OF FORMATION OF THE VERBAL LEXICON IN MODERN GERMAN Stoliarchuk H.	432
МОВНІ МАРКЕРИ ГУМАНІТАРНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВІЙНИ (2022) Дащенко Н.Л.	435

СЕКЦІЯ XXIII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

СТАТІ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ Власевич Т.В.	438
ПРО НООФІЛОСОФСЬКИЙ ПРОГНОЗ МАЙБУТЬОГО ДО СЕРЕДИНИ ХХІ СТ. ДЛЯ УКРАЇНИ І СВІТУ Корсак Ю.К.	444

Дащенко Н. Л. Мовні маркери гуманітарної ситуації в Україні у період війни (2022). *Грааль науки* : міжнародний науковий журнал : за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities» (онлайн) (27 травня 2022 р.); ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). 2022. № 14-15. С. 435-437. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.079>

DOI 10.36074/grail-of-science.27.05.2022.079

МОВНІ МАРКЕРИ ГУМАНІТАРНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВІЙНИ (2022)

Дащенко Наталія Левківна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна

Обговорення гуманітарної ситуації рідко відбувається тоді, коли суспільство живе мирним життям і має позитивні показники розвитку. Тема актуалізується в результаті природних нещасть, війни, застосування різних санкцій. У таких випадках виникають загрози, які спричиняють жертви переважно серед мирного населення, що зумовлюють гуманітарну кризу, а зростання її масштабів призводить до гуманітарної катастрофи. Два останні поняття належать до галузі міжнародного гуманітарного права і мають ґрунтовне осмислення, всебічний аналіз та законодавчу базу.

У зв'язку з повномасштабною війною РФ проти України активізувалося чимало термінологічної лексики та висловів щодо гуманітарного становища. Тому маємо на меті виокремити мовні позначення гуманітарної ситуації у країні під час війни. Вивчення питання і моніторинг контенту здійснено за матеріалами сайту «Радіо Свобода» (<https://www.radiosvoboda.org/>), серед основних критеріїв роботи якого – прагнення досягнути найвищих стандартів об'єктивної журналістики. Із застосуванням контент-аналізу та функційного методу з масиву публікацій вибрано репрезентативні смислові одиниці у рубриках «Новини», «Війна», «Статті. Політика» (лютий-травень 2022 р.).

Згідно з Індексом управління ризиками (INFORM) на 2021 р. Україна займала 60-те місце у світі серед країн, яким загрожують гуманітарні кризи та/або катастрофи, і «залишається єдиною країною в Європі з найвищим рівнем гуманітарних ризиків у зв'язку із високою ймовірністю ризику загострення конфлікту» [1]. Починаючи з 2014 р. – окупації Донбасу на анексії Криму – в законодавчому та медійному полі поняття гуманітарної ситуації набули особливого статусу – відображення реального стану в державі. У період АТО / ООС використовувалися змінно-стійкі та стійкі словосполучення абстрактної семантики з постійним означенням *гуманітарний* у поєднанні зі словами *сфера, ситуація, діяльність, підтримка, система, допомога, проблема, доступ, вантаж, конвой, організації, принципи, умови, наслідки, дані, потреби*. Тоді вперше зайшла мова про ознаки *гуманітарної кризи*, що виявлялося в порушенні прав людини: переслідування, незаконні затримання, викрадення, тортури, заборона організацій, дефіцит продуктів харчування, проблеми з доступом до

медичних та освітніх послуг та ін. на тимчасово окупованих територіях Луганської і Донецької областей. Ці позиції відображалися у висловах на зразок: *збройний конфлікт, лінія розмежування, не підконтрольні уряду території, обмеження свободи пересування, внутрішньо переміщені особи, вимушені переселенці (внутрішні біженці), жертви серед цивільного населення, обстріли цивільної інфраструктури* та б. ін. Стилiстично вони наближені до кількох функційних середовищ – офіційно-ділового, наукового та публіцистичного. Останнє реалізується у медіа при висвітленні подій тривалого конфлікту.

Після 24 лютого 2022 р. активізувалася лексика та змінно-стійкі словосполучення, що відображають незворотні результати воєнних дій: тимчасове захоплення українських територій, окупація окремих територій, загибель / геноцид цивільного населення, обстріли та бомбування промислових / інфраструктурних об'єктів, блокади населених пунктів, що призводять до повної втрати засобів до існування, нестачі / недоступності питної води, продовольства, медикаментів, неможливості евакуюватися тощо.

Пошук за словом *гуманітарний* виявив на сайті «Радіо Свобода» 1 434 збіги за рік та 256 – за останній місяць (станом на 16.05.2022 р.). В умовах повномасштабної війни сполучуваність з лексемою *гуманітарний* розширилася, зокрема, словами: *штаб, хаб, центр, коридор, маршрут, доступ, місія, право, переговори, зусилля, криза, катастрофа, пауза, операція, колона, біженство, розмінування, постачання* та ін.

Оскільки кризова гуманітарна ситуація в Україні зумовлена неспровокованою агресією РФ, то всі її вияви семантично тяжіють до лексеми *війна*. Зазначимо, що на сайті «Радіо Свобода» тема війни в Україні відображалася впродовж восьми років. Наприклад, за цим словом пошуковик ресурсу засвідчує 8 868 результатів за останній рік та 1 547 – за останній місяць (станом на 16.05.2022 р.). Крім того, у матеріалах про військову активність на окупованому Донбасі фігурують аббревіатури АТО та ООС, які асоціюються саме з сучасним українським контекстом. Тому можна долучити статистику їх використання за весь час: АТО – знайдено 18 928 збіги, ООС – 4 984. Тему гуманітарного становища країни під час війни відображає велика кількість спеціалізованої лексики і сталих висловів законодавчого рівня, політичної сфери, термінології та професіоналізмів воєнно-військової та суміжних галузей. Конкретизується гуманітарна ситуація через повідомлення про:

збитки, втрати, руйнування: *повна руйнація міст; значні руйнування цивільної інфраструктури; руйнування історичних будівель; зруйноване майно громадян; втрата житла в результаті повномасштабного російського вторгнення; загиблі внаслідок обстрілу військами Росії; роботи з розбору завалів і пошуку людей з-під них; значні збитки від бойових дій* та ін.;

утікання (біженство) від війни та евакуація мирного населення: *громадяни, які постраждали від війни; блокада Маріуполя; гуманітарні коридори; «зелені коридори»; потік біженців з України; українські діти-біженці; оперативна евакуація; евакуація жителів Маріуполя; максимально евакуювати дітей; виїхати із зон небезпеки через підвищені ризики* та ін.;

соціально-правові та психологічні наслідки окупації: *самовільне присвоєння владних повноважень; розгін мирних зібрань; брак ресурсів та*

інформації; мародерство (розграбування, викрадення техніки та інших цінних речей); геноцид, російський терор / тероризм, насилля, знущання (звірства російської армії, катування полонених, випадки сексуального насилля, яке скоїли російські військові); депортація, насильницьке переміщення, ув'язнення, катування, полон (зниклі безвісти, задокументовані випадки насильницьких зникнень, незаконно затримані люди); «фільтраційні табори»; медична й психологічна допомога жителям; психологічна підтримка постраждалих / евакуйованих; проблема страху: страху вмерти, страху вибухів тощо.

У масиві матеріалів сайту «Радіо Свобода» за розглядуваний відтинок часу активізувалися терміни і поняття, зафіксовані в «Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» [2]. При цьому спостерігаємо стилістичну транспозицію та конкретизацію змінно-стійких і стійких спеціальних словосполучень шляхом включення у публікації реальних відомостей про порушення окупантами норм міжнародного гуманітарного права. Публікації набувають персоналізованого характеру та характеризуються трагедійним контекстом.

Аналіз мовного відображення війни в українському контексті уже ведеться [3] і, безперечно, буде продовжений з погляду вагомості вербальної складової у створюваних нею соціально-семіотичних конструктах, у семантичному наповненні концепту «війна», відображенні національних, історико-політичних та соціальних позицій сторін конфлікту та в багатьох інших аспектах.

Список використаних джерел:

- [1] Огляд гуманітарних потреб. Україна. Цикл гуманітарних програм (2021). Вилучено з https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/hno_2021-ukr-2021-02-09.pdf.
- [2] Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України (наказ Міністерства оборони України). № 164. (2017). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#top>.
- [3] Парахонський Б. О., Яворська Г. М. (2019). Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл. Київ: НІСД. Вилучено з https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Monografiya_Ontologiya_print.pdf.